

1. ΑΝΤΕΧΕΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Μέσο: ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 02/08/2009 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 02/08/2009

Σελίδα: 22

«Συνέχιστε να μας κάνετε υπερήφανους» ήταν η κατάκα του πρωθυπουργού κ. Κ. Καραμανλή, πριν από έναν χρόνο, στη συμπλήρωση 50 ετών από την ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Τώρα τη θυμάται με πικρία το ερευνητικό και διοικητικό προσωπικό στα ερευνητικά κέντρα

της χώρας. Η αναγγελθείσα συγχώνευση ή κατάργηση ερευνητικών κέντρων και προγραμμαμάτων με παρεμφερές, όπως υποστηρίζει το υπουργείο Ανάπτυξης, αντικείμενο έχει ανοίξει τον ασκό του Αϊόλου στον χώρο της ερευνητικής και επιχειρηματικής κοινότητας. Η κυβέρνηση

Αντέχει η Ελλάδα την έρευνα;

Να αξιολογηθεί το έργο τους

ΤΟΥ Θ. Π. ΛΙΑΝΟΥ

Όσα ερευνητικά ιδρύματα έχουμε; Πόσοι ερευνητές και πόσοι υπάλληλοι απασχολούνται σε αυτά; Τι κοστίζουν στους Έλληνες φορολογούμενους; Τι παράγουν; Αυτά που παράγουν έχουν κάποια χρησιμότητα, έμμεση ή άμεση, βραχυχρόνια ή μακροχρόνια;

Αυτά και άλλα συναφή ερωτήματα προκύπτουν εκ νέου και γίνονται επίκαιρα μετά τις πρόσφατες διαμαρτυρίες και κινητοποιήσεις των ερευνητών του Ελληνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) και του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΕΙΕ). Οι μεν διαμαρτυρούνται διότι η κυβέρνηση σχεδιάζει, κατά τις ανακοινώσεις τους, το κλείσιμο του Κέντρου, οι δε διότι η κυβέρνηση προετοιμάζει αλλαγές οι οποίες δεν είναι αρεστές σε αυτούς. Πιθανότατα δεν είναι μόνο αυτά τα ιδρύματα περί των οποίων η κυβέρνηση κάνει σχεδιασμούς. Ίσως έπονται ο Δημόκριτος, το ΕΘΙΑΓΕ, το Γεωλογικό Ινστιτούτο, το ΚΕΠΕ, τα πολλά και διάφορα Ινστιτούτα, πλήρως ή εν μέρει χρηματοδοτούμενα από τον κρατικό προϋπολογισμό, ίσως ακόμα και η Ακαδημία Αθηνών.

Είναι περιττό δε να τονισθεί ότι οποιαδήποτε απόφαση κατάργησης, συρρίκνωσης ή αλλοίωσης του έργου των ερευνητικών ιδρυμάτων, βασισμένη σε αυθαίρετες κρίσεις ή σε επιχειρήματα εξοικονόμησης χρηματικών ποσών, θα είναι εσφαλμένη. Η Ελλάδα είναι μια αρκετά πλούσια χώρα ώστε να μπορεί να χρηματοδοτήσει σοβαρή έρευνα και επιπλέον χρειάζεται την επιστημονική έρευνα.

Βέβαια τίποτα δεν δικαιολογεί την απραξία των ερευνητικών ιδρυμάτων, όπου αυτή παρατηρείται, ούτε την κληρονομία των ερευνητών, όπου αυτή υπάρχει (για το τελευταίο μπορώ να σας βεβαιώ-

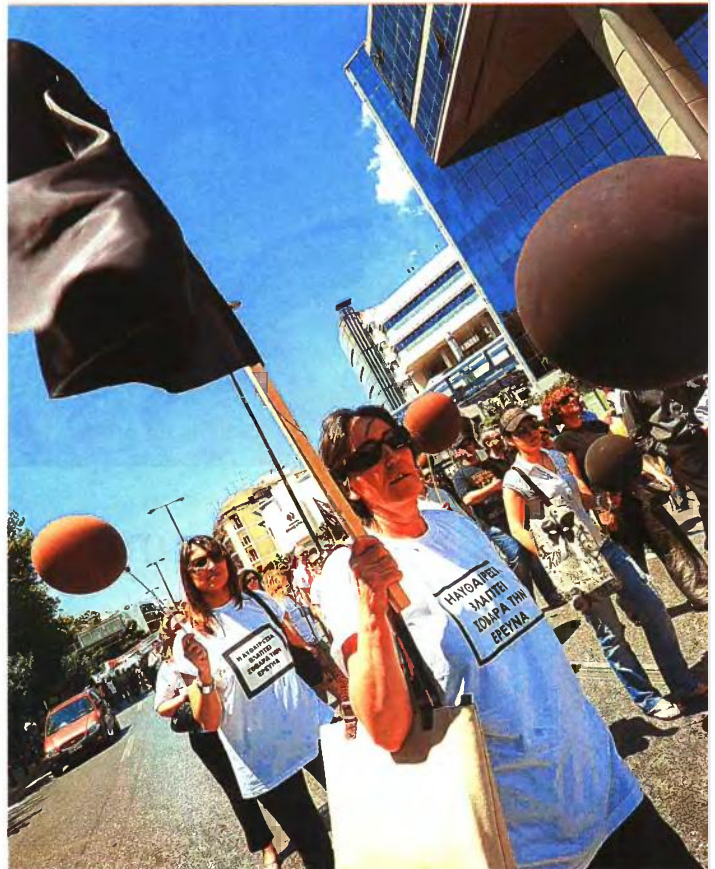
σω ότι υπάρχει και μάλιστα σε ανησυχητική έκταση).

Κάθε αντικειμενικός κριτής θα δεχόταν την πρόταση ότι προτού καταργηθεί ή συρρικνωθεί ένα ερευνητικό ίδρυμα και προτού αποφασισθεί η επιβίωσή του ή η επέκτασή του πρέπει να τεθούν ερωτήματα και να δοθούν απαντήσεις. Ας πάρουμε ως παράδειγμα το ΕΚΚΕ. Θα πρέπει να γνωρίζουμε: Τι κοστίζει; Τι παράγει; Πόσο χρήσιμα είναι αυτά που παράγει κτλ. Επί τη βάση των σχετικών απαντήσεων θα πρέπει να ληφθεί και η απόφαση της κυβέρνησης. Φυσικά δεν πρόκειται μόνο για το ΕΚΚΕ. Το ίδιο πρέπει να γίνει για όλα τα ερευνητικά κρατικά ιδρύματα και για όσα λαμβάνουν κρατική ενίσχυση. Το ίδιο και για την Ακαδημία Αθηνών, για την οποία ακούγεται ότι κοστίζει πολλά και παράγει έργο που προσεγγίζει το μηδέν.

Με αφορμή την αξιολόγηση των ναυπηγημένων ορισμένοι υποστηρίζουν ότι το επιστημονικό έργο δεν αξιολογείται. Αυτό βέβαια είναι μια κακόβουλη αναστολή. Μπορεί οι αξιολογήσεις αυτές να μην είναι τέλειες και οριστικές αλλά είναι αρκετά καλές ώστε να αποτελούν αξιόπιστο οδηγό για την άσκηση πολιτικής.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η χώρα χρειάζεται τα ερευνητικά ιδρύματα. Η έρευνα δεν είναι πολυτέλεια, είναι ανάγκη. Αυτό όμως δεν αποτελεί επιχείρημα για τη δημιουργία χρηματοδότηση ιδρυμάτων που δεν κάνουν αυτό για το οποίο ιδρύθηκαν. Το ίδιο ισχύει και για τους ερευνητές. Δεν υπάρχει λόγος να αμείβονται όταν δεν κάνουν αυτό για το οποίο προβλέπεται η αμοιβή. Η αξιολόγηση του έργου τους είναι αναγκαία.

Ο κ. Θεόδωρος Π. Λιανός είναι καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Εργαζόμενοι του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών διαμαρτυρούνται για την επαπειλούμενη «διάλυση του Ιδρύματος», όπως καταγγέλλουν

Ο ερασιτεχνισμός του εγχειρήματος

ΤΟΥ Μ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

-ΝΤΟΜΗ

Η εκδήλωση, στις 19.3.2008, για τα 50 χρόνια του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΕΙΕ) ο Πρωθυπουργός δηλώνει ότι το ΕΙΕ είναι «ο σημαντικότερος ερευνητικός φορέας της χώρας» και ότι «η επένδυση στη γνώση είναι η αποδοτικότερη και πιο δίκαια επένδυση που μπορεί να κάνει μια κοινωνία».

Τον Ιούνιο του 2009 η κυβέρνηση εξαγγέλλει τη διάλυση του ΕΙΕ, του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» και του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών («αναδιάρθρωση ερευνητικού ιστού» την ονόμασαν).

Ως προς την «αποδοτικότερη και πιο δίκαια επένδυση» ο κ. Μπουγιός, υφυπουργός Ανά-

πτυξης, δηλώνει στους εκπροσώπους των ερευνητών δικαιολογώντας την «αναδιάρθρωση»: «Η έρευνα δεν μπορεί να είναι κρατικό διαίτη». Στο ίδιο κλίμα ο υπουργός Ανάπτυξης δηλώνει: «Επιβάλλουμε ουσιαστικά τη συνεργασία των πανεπιστημίων και των ερευνητικών Ινστιτούτων με τις επιχειρήσεις». Προϋπόθεση χρηματοδότησης των ερευνητικών Ινστιτούτων και των πανεπιστημίων, η συνεργασία τους με επιχειρήσεις» και συμβουλεύει τους ερευνητές να συνεργαστούν με επιχειρήσεις για την «παραγωγή εξειδικευμένων προϊόντων σε διαφορετικές μεγάλες καταναλωτικές ομάδες (sic), όπως αυτές των νεφροπαθών, διαβητικών, ηλικιωμένων, καρκινοπαθών και εγκύων».

Το υψίστου διεθνούς κύρους ερευνητικό περιοδικό «Nature»

(τ. 458/9.4.2009) επισμαίνει: «Η Ελλάδα διαθέτει τη μικρότερη επιχορήγηση στην έρευνα μεταξύ των (τότε) 15 μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως φαίνεται στον πίνακα. Είναι η μόνη χώρα που μείωσε (το 2006) τις επενδύσεις στην έρευνα από 0,64% του ΑΕΠ σε 0,57% του ΑΕΠ. Πολλά από τα 12 κράτη που έκτοτε μπήκαν στην ΕΕ, ως επί το πλείστον από το φυσικό ανατολικό μπλοκ, ξεδούσαν πολύ περισσότερο (από την Ελλάδα) για την έρευνα». Θεωρεί, φαίνεται, η κυβέρνηση ότι η «αποδοτικότερη και πιο δίκαια επένδυση» είναι ο απογαλακτισμός του «κρατικό διαίτη» και η «ιδιώτευση».

Στο «Nature»: «Ως αποτέλεσμα (της ελλιπούς κρατικής επιχορήγησης) οι Έλληνες ερευνητές εξαρτώνται για χρηματοδότηση από τα ερευνητικά ανταγωνιστικά προγράμ-

ματα της ΕΕ περισσότερο από τους επιστήμονες οπουδήποτε αλλού... Στα ευρωπαϊκά ανταγωνιστικά προγράμματα οι Έλληνες ερευνητές επιτυγχάνουν εξαιρετικά καλά. Ως το 2006 η Ελλάδα έλαβε (από αυτά) τη μέγιστη αναλογία χρημάτων ανά ερευνητή από οποιαδήποτε άλλη χώρα της ΕΕ». Με την «αναδιάρθρωση», δηλαδή τη μεταφορά από το σύνολο από το ένα κέντρο στο άλλο, με την επιστημονικά άσχημη συνένωση Ινστιτούτων με όχημα μεταξύ τους γνωστικά αντικείμενα και με τη μεγάλη κλίμακα μετατόπισης ανθρώπινων δυναμικών και εξοπλισμού, πέραν του τεράστιου ανθρώπινου και οικονομικού κόστους, τίθεται σε κίνδυνο ό,τι έχει επιτευχθεί. Είναι δε ορατό η συνδεόμενη αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που ανέ-

λήφθησαν με συμβόλαια ερευνητικών προγραμμάτων της ΕΕ. Την προχειρότητα και τον ερασιτεχνισμό του εγχειρήματος αποδεικνύει η δήλωση του υπουργού Ανάπτυξης (Σζκά, 6.9.2009) ότι η οικονομοτεχνική μελέτη, η εκτίμηση κόστους και το χρονοδιάγραμμα θα γίνουν στο μέλλον. Μείζον επιχείρημα του υπουργείου είναι ότι «με τη μείωση των διοικητικών συμβουλίων των κέντρων και των μελών τους θα επηρεασθούν οικονομίες κλίμακας». Αυτό αποδεικνύει ότι έχουν πλήρη άγνοια του ερευνητικού χώρου. Αγνοούν ακόμη και το γεγονός ότι τα μέλη των ΔΣ δεν αμείβονται πέραν του μισθού τους ως ερευνητή ή πανεπιστημιακό καθηγητή. Στο ίδιο πλαίσιο άγνοιας, ερασιτεχνισμού και προχειρό-

τητας εντάσσεται και ο προ διετίας ψηφισθείς νόμος αναδιάρθρωσης του θεσμικού πλαισίου των ερευνητικών κέντρων που με πομπώδεις πρωθυπουργικές δηλώσεις παρουσίασε ως η αναγεννησιακή σπινθηρίση της έρευνας: ο νόμος παραμένει σε αναστολή διότι είναι αδύνατον να εφαρμοσθεί, όπως σημειώνει και το «Nature», με αποτέλεσμα το νομικό κενό λειτουργίας των ερευνητικών κέντρων. Με διαδοχικές «αναδιρθρώσεις» επιφέρουν αποσάθρωση της έρευνας. Ο υπουργός Ανάπτυξης ισχυρίζεται ότι η αναδιάρθρωση του ερευνητικού ιστού γίνεται σύμφωνα με τα πορίσματα των ερευνητικών Ινστιτούτων από διεθνείς επιτροπές. Η αλήθεια είναι ότι οι επιδοκίμως συνενώσεις Ινστιτούτων χαρακτηρίζονται

μιλάει για αναπροσανατολισμό της έρευνας με γνώμονα τις ανάγκες και τα προτάγματα της αγοράς και τον εξορθολογισμό των κρατικών δαπανών. Οι επιστήμονες κάνουν λόγο για επικίνδυνη προχειρότητα και οικονομική συρρίκνωση που βάζει οριστική ταφόπλακα στην ούτως ή άλλως σύντομη και γεμάτη αντιξοό-

ιτες ιστορία της έρευνας εν Ελλάδι. Παράγεται όμως έρευνα στην Ελλάδα; Και τι είδους; Με ποιο επιστημονικό και κοινωνικό αντίκρισμα; Πόσα ερευνητικά κέντρα... αντέχουν η χώρα και η οικονομία της; Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα που επιχειρεί να απαντήσει ο σημερινός διάλογος.

Ο διάλογος επιστήμης και ουμανισμού

ΤΟΥ Π. Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ

Υνάδελφος από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών που ζήτησε να πληροφορηθεί για όσα αδιανόγητα και εξοφρενικά ταλανίζουν και πάλι τον χώρο της έρευνας σχολίασε την αναγγελθείσα πρόθεση ουσιαστικά για διάλυση και κατάργηση του ΕΙΕ διά της συγχωνεύσεώς του με το επίσης υπό κατάργηση Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών θέτοντας το εξής ερώτημα: Γιατί σιδήρησε δουλεύει σ' αυτή τη χώρα πρέπει να το καταστρέψουμε; Αυτό είναι όντως το ερώτημα που βασανίζει κάθε καλόπιστο γνώστη των πραγμάτων. Θα ήθελα όμως να προσθέσω στο εύλογο ερώτημα της συναδέλφου και ένα άλλο, πιο εξειδικευμένο αλλά εξίσου κρίσιμο και υπαρκτικό για μας που θητεύουμε στον χώρο της έρευνας: Γιατί το ΕΙΕ έχει αποδώσει; Υπήρξε παραγωγικό κατά γενική ομολογία, περιλαμβανομένης και εκείνης του Πρωθυπουργού της χώρας, ο οποίος στις 19 Μαρτίου 2008 κατά τον εορτασμό της πενήτακοσιαετίας του ΕΙΕ αναφερόμενος στο έργο που έχει συντελεστεί μας είπε: «Συνεχίστε να μας κάνετε υπερήφανους».

Η εξήγηση της αποδοτικότητας του ΕΙΕ έγκειται στον διφυή του χαρακτήρα: στη συνύπαρξη ανθρωπιστικών και θετικών επιστημών στους κόλπους του, συνύπαρξη που καθιστά καθημερινή πράξη στη διεξαγωγή και διοίκηση της έρευνας τον διάλογο των δύο παραδόσεων, της επιστήμης και του ουμανισμού, έναν διάλογο που καθόρισε εμβληματικά την ταυτότητα του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Το ΕΙΕ οραματίσθηκαν και πραγμάτωσαν μερικοί φωτισμένοι επιστήμονες πριν από ακριβώς μισό αιώνα: ο Λεωνίδας Ζέρ-

βας, ο Γιάγκος Πεομαζόγλου, ο Κ. Θ. Δημαράς και ο Διονύσιος Ζακύνθος, τους οποίους συνέδεε μια κοινή πεποίθηση για την αξία της αναζήτησης της γνώσης ως αυτοσκοπού και ως προοριστικού στοιχείου μιας ελεύθερης κοινωνίας.

Οι σχετούσεις αυτές απέδωσαν αποτελέσματα εντυπωσιακά σε ποιότητα και πρωτοτυπία, ιδίως για τα μέτρα της ελληνικής κοινωνίας. Η κρίση δεν είναι αυθάρητη ούτε απάρεση αλλά βασίζεται στη διεθνή ανταγωνιστικότητα και αποδοχή των ερευνητικών προϊόντων των επιστημών του ΕΙΕ. Ως προς τις ανθρωπιστικές επιστήμες που θεραπεύονται από τα τρία ινστιτούτα ιστορικών σπουδών του ΕΙΕ δεν υπάρχει κατά τη γνώμη μου αμφιβολία ότι η διεθνής βιωσιμότητα της επιστημονικής παραγωγής τους καθορίστηκε σε μέγιστο ποσοστό από τη συνύπαρξη με τις θετικές επιστήμες που δημιουργεί ένα κλίμα εξωστρέφειας και διεθνούς αλληλεγγύης και τον δυναμισμό που προσδίδει στο Ίδρυμα η διαχείριση κολοσοβαίων πολλές φορές ερευνητικών προγραμμάτων που διεκπεραιούνται με διεθνείς και ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις. Παράλληλα η συνύπαρξη και των έξι ινστιτούτων του ΕΙΕ με το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης εξασφάλισε στα προγράμματά τους τη συνεχή αναβάθμιση με την εισαγωγή νέων συστημάτων πληροφορικής και την υποστήριξη της έρευνας χάρη στη διαθεσιμότητα τεράστιων βάσεων δεδομένων (π.χ., ηλεκτρονικά περιοδικά κτλ.), που διαφοροτικά θα μας ήταν απρόσπετες.

Χάρη στο κλίμα της εξωστρέφειας, της επίγνωσης του διεθνούς χαρακτήρα της επιστήμης και της αναπτυξιακής δυναμικής που προέρχεται από τη σχεδιασμένη έρευνα το Κέντρο Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας μπόρεσε να υπερβεί τη συμβατική διάκριση ιστορίας και αρχαιολογίας και να ενσωματώσει την αρχαι-

ολογική γνώση στην ιστοριογραφία. Το Ίνστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών λειτουργεί για δεκαετίες τώρα ως ο αγωγός της ενσωμάτωσης της έρευνας που διεξάγεται στην Ελλάδα στο διεθνές πεδίο των Βυζαντινών Σπουδών και το Ίνστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών συνέβαλε όχι μόνο στην κοσμογονία της ανανέωσης της ιστοριογραφίας του νέου Ελληνισμού αλλά και επιχειρεί συστηματικά την ενσωμάτωση του νεοελληνικού υποδείγματος στο πεδίο των Διεθνών Ιστορικών Σπουδών.

Εν ολίγοις, τα ινστιτούτα ανθρωπιστικών επιστημών του ΕΙΕ χάρη στη δυναμική που δημιουργείται από τη συνύπαρξή τους με τον κόσμο των θετικών επιστημών, σε μια τελείως σύγχρονη και για την Ελλάδα πρωτοποριακή εκδοχή της «συζήτησης των δύο παραδόσεων», μπόρεσαν να προαγάγουν την ιστορία αυτής της χώρας με τρόπο πρωτότυπο και επαγγελματικά αναγνωρίσιμο σε διεθνές επίπεδο.

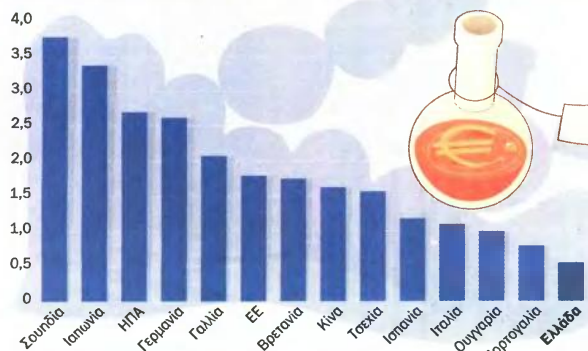
Αυτά τα επιτεύγματα απειλεί να καταστρέψει η διάλυση του ΕΙΕ με την αποσύνδεση των θετικών από τις ανθρωπιστικές επιστήμες και την απομάκρυνση του ΕΚΤ. Η σεμνότερη μονοθεματικότητα ενός ιδρύματος ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, χωρίς μάλιστα την ηλεκτρονική υποδομή του ΕΚΤ, θα οδηγήσει την έρευνα της ελληνικής ιστορίας σε μαρμασμό ή, ακόμη χειρότερα, θα την εγκαταλείψει σε συνηρητικούς από επιστημονικής απόψεως θεσμούς που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τη διεθνή δυναμική που έχει επίτευξη το ΕΙΕ.

Όσοι έχουν την ευθύνη των νέων σχεδιασμών ας αναλογιστούν αυτές τις δυναμικές συνέπειες βεβιασμένων και κοιντοράβλιων αποφάσεων.

Ο κ. Παυλίνος Μ. Κιτρομηλίδης είναι διευθυντής του Ίνστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

Κρατική χρηματοδότηση έρευνας

(«Nature», τ. 458, 9.4.2009)

από ερασιτεχνική προχειρότητα, βασισζόμενες, αντιεπιστημονικά, σε ομοιότητες ομασικών και σε πλήρη αντίθεση προς ρητές υποδείξεις διεθνών επιτροπών. Χαρα-

κτηριστικό παράδειγμα: η διεθνής επιτροπή, που όρισε η παρούσα κυβέρνηση, για την αξιολόγηση του Ίνστιτούτου Πυρηνικής Τεχνολογίας - Ακτινοπροστασίας (ΠΤ-Α) του

Δημόκριτου, υπογραμμίζει ρητά και κατηγορηματικά στην έκθεσή της (2005), με πλήρη επιστημονική τεκμηρίωση, ότι σε καμία περίπτωση «δεν πρέπει να συγχέ-

ονται τα γνωστικά αντικείμενα του Ίνστιτούτου Πυρηνικής Φυσικής και του ΠΤ-Α» καθώς είναι σαφώς διαφορετικά, διακριτά και διακριτά. Με την «αναδιάρθρωση» συνενώνουν τα δύο ινστιτούτα. Ο ισχυρισμός του υπουργού οφείλεται σε άγνοια, παραπληροφόρηση ή μήπως σε κάτι άλλο;

Ο κ. Μιχαήλ Αντιονόπουλος -Νίτζιμς είναι καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Έχει διατελέσει πρόεδρος του Εθνικού Ίδρυματος Ερευνών, του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» και της Ελληνικής Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας και διευθυντής του Ίνστιτούτου Πυρηνικής Τεχνολογίας - Ακτινοπροστασίας του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος».